

بررسی برنامه‌های درسی و مهارت‌های برنامه‌ریزی در آموزش علمی - کاربردی

محمد تقی شریعتی* - دکترای ترویج و توسعه، عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات روستایی
 علیرضا مهاجر - کارشناس ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، عضو هیأت علمی سازمان
 تحقیقات و آموزش کشاورزی

چکیده

پایداری و توسعه نظام آموزش‌های علمی - کاربردی به عنوان مکمل دو نظام آموزش عالی و متوسطه در گرو کارکرد صحیح خرده نظام‌های آن می‌باشد. برنامه‌ریزی آموزشی و درسی به عنوان یکی از این خرده‌نظام‌ها و محل تعامل دو نظام آموزشی و اجرایی در موفقیت نظام نقش مهمی دارد. اشکالات و ضعف‌ها در مرحله برنامه‌ریزی آموزشی تأثیر مضاعفی در کیفیت و ثمربخشی اجرایی دوره‌ها دارد. شیوه‌ی برنامه‌ریزی و مهارت برنامه‌ریزان دو عامل اصلی تأثیرگذار هستند. به نظر می‌رسد کاستی و نواقص در این مرحله ناشی از دو عامل؛ مهارت برنامه‌ریزان و همچنین اعمال ضوابط و دستورالعمل‌های برنامه‌ریزی باشد. در مطالعه‌ای محدود و اسنادی در خصوص برنامه‌ریزی آموزش‌های علمی کاربردی ۱۶ برنامه‌درسی در ۷ وزارتخانه و همچنین ساختار کمیسیون‌ها و کمیته‌های آموزشی مربوطه به روش تحلیل محتوی با نتایج مصاحبه با اعضای کمیسیون‌ها و کمیته‌ها تلفیق گردید. نتایج به دست آمده نشان داد که از ۱۶۹ نفر عضو ۵۰ کمیسیون و کمیته برنامه‌ریزی مربوطه تنها ۵ نفر کارشناس برنامه‌ریزی آموزشی (درسی) هستند. ارزیابی ۱۶ برنامه‌درسی با استانداردهای تعیین شده، کاستی‌ها و ضعف‌های زیادی از جمله ۱۳ مورد در زمینه «نقش و توانایی‌ها» و ۱۳ مورد کمبود «هدف‌های رفتاری» را مشخص نمود. این مطالعه نشان داد که اصولاً نیازسنجی دقیق و صحیحی برای دوره‌ها صورت نمی‌گیرد، شیوه‌ی برنامه‌ریزی یکسان نیست و دستورالعمل‌ها به خوبی یا کامل رعایت نمی‌شود و فرایند برنامه‌ریزی و مهارت برنامه‌ریزان دارای ضعف‌هایی می‌باشد. توجه جدی به مطالعه و تحقیق در این باره، توسعه توانمندی‌های دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی آموزشی و بررسی مجدد نظام‌های کاردانی کشاورزی و صنعت در ارتقاء کیفی آموزش‌های علمی - کاربردی همپای گسترش کمی آن ضروری می‌باشد.

* . Email : taghishariati@yahoo.com

واژه‌های کلیدی: برنامه‌درسی، مهارت‌برنامه‌ریزی، آموزش علمی - کاربردی، هدف‌های رفتاری

مقدمه

مسئله ناکامی آموزش‌های علمی - کاربردی (فنی حرفه‌ای) در دهه‌های ۱۳۵۰ و ۱۳۶۰ به عوامل متعدد اقتصادی اجتماعی و تکنولوژیکی بستگی داشته است ولی بسیاری از صاحب‌نظران و حتی مسئولین آموزشی اتفاق نظر دارند که بیشترین ضعف در نظام آموزشی کشور نهفته است. مروری بر قوانین، مصوبات و آئین‌نامه‌هایی از قبیل:

- ۱- مصوبات ستاد انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۶۱؛
- ۲- برنامه بخش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در برنامه‌اول توسعه (۷۲-۶۷)؛
- ۳- فصل آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در نظام جدید آموزش و پرورش؛
- ۴- نظام جدید آموزش‌های علمی - کاربردی مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی؛
- ۵- سایر مصوبات شوراهای عالی علمی - کاربردی و فنی حرفه‌ای.

حاکمی از اهتمام و توجه شایسته سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان آموزش‌های علمی - کاربردی در سطح کلان می‌باشد. ولی در سطح میانی یا در واقع عملیاتی نارسائی‌ها و ضعف‌های عمده‌ای که نظام‌های آموزشی را در گذشته با شکست مواجه نموده است کماکان باقی است. از آنجا که نظام‌های آموزشی فاقد یک ساختار و فرآیند کامل است، ارزشیابی، کنترل و بازنگری یا صورت نمی‌گیرد یا شیوه‌ی صحیح علمی ندارد. بنابراین علائم بیماری و نارسائی را موقعی دریافت می‌کنیم که بحران به وجود آمده باشد و بحران هم به سطح ملی رسیده باشد. و در نتیجه فشار تقاضای تغییر آن چنان زیاد است که مجدداً اقداماتی شتاب‌زده و ناقص صورت می‌گیرد. به نظر می‌رسد برنامه‌های درسی و آموزشی در نظام آموزش‌های علمی - کاربردی مطابق با اهداف و استراتژی‌های این آموزش‌ها پیش نمی‌رود. بدین معنی که این نظام جدید از درون دچار مشکل است. شواهد و علائمی که در این نوشتار به آن پرداخته می‌شود هشدار می‌دهد تا سرنوشت گذشته این نوع آموزش‌ها تکرار نشود.

نظام آموزش‌های علمی - کاربردی

نظام آموزشی مثل هر نظام دیگر اجتماعی از خرده‌نظام‌ها یا عناصری تشکیل شده است که این عناصر در تعامل با یکدیگر یک هدف غائی را دنبال می‌کنند و هر کدام نقش و کارکرد خاصی دارند. نظام آموزشی در معرض تغییر و اصلاح قرار دارد و چنانچه ویژگی‌های خود تصحیحی و خودتنظیمی وجود نداشته باشد یا راه‌کارهایی که برای این دو ویژگی اتخاذ می‌شود با زمینه فعالیت نظام (آموزش شغلی) سازگاری نداشته باشد، نظام در برابر تغییرات (بیرونی و درونی) قدرت انطباق و اصلاح را ندارد. پایداری و پیشرفت نظام‌های آموزشی در گرو پویایی آنهاست. «آموزش‌های علمی - کاربردی به عنوان نظامی در درون نظام آموزشی کشور و به

عنوان سومین نظام آموزشی کشور در تکمیل دو نظام آموزشی موجود و به منظور شکل دادن به آموزش‌های شغلی در سطح جامعه طراحی شده است. «این نظام بنا به ضرورتی معوق و در نتیجه روشن‌بینی مسئولین و دست‌اندرکاران با مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۶۹ پایه عرصه وجود گذاشت و تا به امروز با هم‌پیم درک صحیح آموزش‌های علمی - کاربردی گسترش کمی قابل توجهی یافته است. آئین‌نامه تشکیل شورای عالی آموزش‌های علمی کاربردی حکایت از یک جامع‌نگری به این آموزش است که در نظام‌های گذشته فنی و حرفه‌ای یا علمی کاربردی به چشم نمی‌خورد. در بنده ماده ۲ این آئین‌نامه، طراحی یک نظام آموزشی پیش‌بینی شده است که فارغ‌التحصیلان آن کارایی لازم برای اشتغال را داشته باشند. دستورالعمل کلی تدوین برنامه‌های آموزشی به بهره‌گیری از کار به عنوان یک رسانه مهم آموزشی و استفاده مطلوب از روش‌ها و سیستم‌های علمی و ابزار و وسایل آموزشی جدید تأکید دارد. این دستورالعمل، راهبرد جدیدی برای تدوین برنامه آموزشی ارائه می‌دهد که در آن شغل به عنوان پایه نیاز آموزشی مطرح شده است. در واقع راهبرد استقرائی (تجزیه شغل) در مقابل راهبرد کلاسیک (تجزیه موضوعی) برای برآورد نیاز آموزشی پذیرفته شده است.

برنامه‌ریزی آموزشی

خرده‌نظام برنامه‌ریزی آموزشی آموزش‌های علمی - کاربردی که کانون نقد و بررسی این مقاله است اولین مرحله اجرایی این نظام می‌باشد. علاوه بر این نقطه استراتژیک تعامل دو نظام اجرایی و آموزشی کشور می‌باشد. بنابراین مدیریت برنامه‌ریزی آموزشی بسیار با اهمیت و تعیین‌کننده است.

یونسکو موفقیت آموزش‌های علمی - کاربردی را به:

۱- کیفیت پرسنل؛ ۲- طرح و برنامه‌ریزی؛ ۳- مدیریت و اداره برنامه‌ها در سطح ملی، منطقه‌ای و محلی، مربوط می‌کند. به نظر می‌رسد در سطح ملی دو عامل زیر در این رابطه بسیار تأثیرگذار و شاید مهم‌تر باشند: ۱- درک و طرز تلقی نسبت به مدیریت آموزش‌های علمی کاربردی؛ ۲- توانایی و قابلیت برنامه‌ریزی آموزشی.

عامل اول تنها به آموزش محدود نمی‌شود و به شخص یا مدیر خاصی تعلق ندارد بلکه متأثر از یک تفکر عام و نهادینه شده‌ای در مدیریت است که سابقه تاریخی دارد و به صورت فرهنگ در آمده است. شیوه مدیریتی ناشی از این فرهنگ مبتنی بر فرماندهی و فرمانبری، فرادست و فرودست، از بالا به پایین تابع سلسله مراتب قدرت است. آنچه با اندک تفاوتی در خرده نظام برنامه‌ریزی آموزشی، با حضور دو نظام اجرایی و آموزشی (شامل وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری از یک طرف و وزارتخانه‌های اجرایی از طرف دیگر) جاری است از این شیوه تبعیت می‌کند. غالباً در صحنه عمل دو اتفاق صورت می‌گیرد، یا یکی تابع دیگری می‌شود و یا دستگاه اجرایی که معمولاً در موضع فروتری قرار دارد تن به مصالحه و پذیرش قراردادهای، هنجارها و عرف‌ها و گاهی نیز سلیقه‌های دستگاه آموزشی می‌دهد. در این صورت برنامه‌های مورد نظر

دستگاه اجرایی بدون موانع جدی به تصویب می‌رسد. البته این قاعده کلی بستگی به روحیه مدیران و دست‌اندرکاران دارای شدت و ضعف می‌باشد. عامل دوم که توانایی و قابلیت دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی آموزشی است بسیار مهم‌تر و تأثیرگذارتر از عامل اول می‌باشد. بنابراین آنچه مورد توجه این مقاله می‌باشد، فقدان یا ضعف این مهارت است. حتی در صورت بهبود و یا اصلاح تفکر نهادینه شده فوق‌الذکر این ضعف مهارتی می‌تواند به برنامه‌ای ضعیف، ناقص و یا فاقد انسجام کافی بیانجامد. به طور کلی دارا بودن «توانایی برنامه‌ریزی»، به عنوان یک ضرورت، در بسیاری از بخش‌ها و امور اقتصادی و اجتماعی سیاسی فرهنگی کشور احساس نشده است. مهارت برنامه‌ریزی بیشتر از مقوله‌های ذاتی قلمداد شده و منحصر به دانشی است که تحصیل‌کردگان در یک یا دو درس دانشگاهی کسب نموده‌اند. در فصل اول کتاب آموزش‌های علمی - کاربردی چنین آمده است:

«تفاوت‌های اساسی موجود در طبیعت آموزش‌های علمی - کاربردی با آموزش‌های متداول دانشگاهی ایجاب می‌کند که علاوه بر محتوای متفاوت دروس و نحوه ارائه آنها، مدرسان دوره‌های علمی - کاربردی نیز از ویژگی‌های خاصی برخوردار باشند. اعضاء آموزشی دوره‌های علمی - کاربردی باید افرادی با این ویژگی باشند...».

اگر این تفاوت‌های اساسی در این نوع آموزش وجود دارد که به حق نیز چنین است و اگر محتوای دروس نیز باید متفاوت باشد، چرا فقط مدرسان این دوره‌ها باید از ویژگی خاصی برخوردار باشند آیا برنامه‌ریزان آموزشی یا درسی نیابستی این ویژگی را داشته باشند؟ آیا از این مهم که برنامه‌ریزی آموزشی یک تخصص یا مهارت است غفلت شده است؟ ممکن است پاسخ این باشد که برنامه‌ریزان آموزشی از تجربه کافی برخوردارند و سال‌ها به این کار پرداخته‌اند و تنها آشنایی آنها به این روش برنامه‌ریزی کافی است که آن هم صورت گرفته است. چنین پاسخی ناشی از توهم درباره مهارت برنامه‌ریزی آموزشی است که خود را در نارسائی برنامه‌های تدوین شده نشان می‌دهد.

بررسی اجمالی عملکرد برنامه‌ریزی آموزشی

این خرده‌نظام دارای عناصر و حوزه عملیاتی وسیعی است که طی فرآیندهای مشخصی برنامه‌هایی را تولید، بررسی، اصلاح و تصویب و ابلاغ می‌نماید. در نخستین سال‌های استقرار نظام آموزش‌های علمی - کاربردی بخش صنعت به عنوان پیشگام این حرکت، «نظام آموزش‌های کاردانی در بخش صنعت» را تدوین و به تصویب رسانید. متعاقب آن بخش کشاورزی نیز «نظام آموزش‌های کاردانی در بخش کشاورزی» را به همین ترتیب پیش برد و هر دو اینها به عنوان چارچوبی برای برنامه‌ریزی آموزشی کاردانی به کار گرفته شدند. این دو «نظام» به لحاظ ماهیت متفاوت آنها به درستی انعکاسی از واقعیت صنعت و کشاورزی کشور بودند. آنچه از آئین‌نامه و سازمان کلی این نظام و دستورالعمل کلی تدوین برنامه‌های آموزشی برمی‌آید حکایت از لحاظ کردن تفاوت‌های عمده در تنوع نیازهای شغلی و ماهیت خاص این

آموزش‌ها در بخش‌های مختلف اقتصادی اجتماعی و فرهنگی می‌باشد. ولی معلوم نیست چرا مانند همیشه بخش کشاورزی و ویژگی‌های خاص آن نادیده گرفته شد و چارچوب واحدی برای برنامه‌ریزی آموزشی تدوین و ابلاغ گردید. این ساختار که عمدتاً ویژگی‌های بخش صنعت را دارد جایگزین دو نظام پیشین گردید. شباهت‌های بخش صنعت و خدمات یا رشته‌های شغلی منتسب به آنها ایجاب می‌کند که در یک ساختار برنامه‌ریزی آموزشی قابل جمع باشند. ولی به دلایل متعدد و مهم‌تر از همه نیازهای شغلی بخش کشاورزی یک چارچوب برنامه‌ریزی آموزشی متفاوتی را لازم دارد و هرگاه چنین تفاوت‌هایی لحاظ نمی‌شود و یکسان‌سازی اصل قرار می‌گیرد، غلبه، بخش صنعت به دلیل بافت مدیریتی موجود این خرده‌نظام غیرمنتظره نمی‌باشد.

روش مطالعه

در این مطالعه محدود فهرست اعضا و مصوبات تمامی کمیسیون‌ها و کمیته‌های برنامه‌ریزی از جمله ۱۶ برنامه درسی ۷ وزارتخانه (به استثنای جهاد کشاورزی) که بیشترین برنامه‌های درسی را تا آن زمان داشتند تحلیل محتوی گردید و با استانداردهای برنامه درسی مصوب وزارت فرهنگ و آموزش عالی تطبیق داده شد. علاوه بر این با ۴ نفر از مسئولین یا نمایندگان چهار مورد از ۷ وزارتخانه مصاحبه حضوری به عمل آمد و نتایج آن گزارش گردید.

بررسی برنامه‌های درسی و برنامه‌ریزان آموزش‌های علمی کاربردی

در یک مطالعه محدود ویژگی‌های برنامه‌ریزان و ۱۶ برنامه درسی آموزش‌های علمی - کاربردی در مقاطع مختلف که طی سال‌های مختلف به تصویب رسیده بود مورد بررسی قرار گرفت. این ۱۶ برنامه درسی در ۷ وزارتخانه؛ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت راه و ترابری، وزارت نیرو، وزارت صنایع، معادن و فلزات، وزارت کشاورزی و مخابرات که بیشترین برنامه‌های درسی را در آن زمان داشتند، اخذ گردید. علاوه بر این با مسئول یا نماینده آموزش وزارتخانه در کمیته برنامه‌ریزی نیز مصاحبه حضوری به عمل آمد. از تلفیق این اطلاعات و اطلاعات اسنادی نتایجی به دست آمد که به اختصار به آن پرداخته می‌شود. جدول (۱) تصویری از ویژگی‌های کمیسیون‌ها و کمیته‌های برنامه‌ریزی آموزشی در این نظام را که در ۵ گروه آموزشی دسته‌بندی شده‌اند، ارائه می‌نماید.

جدول ۱- مشخصات کمیسیون‌ها و کمیته‌های برنامه‌ریزی به تفکیک گروه‌های آموزشی

گروه آموزشی	تعداد اعضا	تعداد اعضا	تعداد اعضا	تعداد اعضا
علوم انسانی	۲۵	مدیریت (۱۷)، برنامه‌ریزی (۶)، موسیقی و هنر (۹)، کتابداری و اطلاع‌رسانی (۲)، طراحی لباس (۱)، فقه و مبانی اسلامی (۲)، اقتصاد (۲)، علوم استراتژیک (۱)، علوم اجتماعی (۴)، روابط بین‌الملل (۱)، فیزیک (۲)	۱۷	ریاضی (۴)، فیزیک (۶)، شیمی (۵)، فیزیک (۲)
علوم پایه	۲۲	ترویج (۳)، زراعت (۶)، باغبانی (۲)، ماشین‌های کشاورزی (۳)، محیط زیست (۱۲)، دامپروری و دامپزشکی (۴)، هواشناسی (۱)، صنایع غذایی (۱)	۷۱	مواد و متالوژی (۳)، رایانه (۱۰)، ممتن و نفت (۸)، مکانیک (۶)، معماری و عمران (۱۳)، مخابرات و الکترونیک (۱۵)، تکنولوژی و صنایع (۷)، نساجی (۳)، پلیمر (۱)، اکوسیستیک و ارتعاشات صنعتی (۱)، مهندسی هسته‌ای (۲)، حمل و نقل (۲)
کشاورزی و محیط زیست	۴	داروسازی (۱)، پزشکی (۱)، میکروبیولوژی (۱)، ارتوپدی (۱)		
مهندسی				
پزشکی				
جمع کل	۱۶۹	۱۶۹	۱۶۹	۱۶۹

(منبع: دانشگاه علمی کاربردی)

با احتساب رشته ترویج و آموزش کشاورزی از این مجموعه تنها ۵ نفر کارشناس برنامه‌ریزی آموزشی (درسی) می‌باشند. مسلم است که تعدادی از اعضاء کمیسیون دارای تجربه در این زمینه می‌باشند و یا اینکه طی جلسات برنامه‌ریزی به تدریج آشنا شده‌اند ولی آیا این کافی می‌باشد؟ ثانیاً این تعداد چند در صد را شامل می‌شود؟ ثالثاً تجربه یا مهارتی که متعلق به شیوه برنامه‌ریزی کلاسیک (تجزیه موضوعی) است چقدر می‌تواند در این شیوه جدید برنامه‌ریزی آموزشی مفید باشد؟ البته اینها همه سؤالاتی است که نیاز به تحقیق دارد ولی در بررسی اجمالی محصول این کمیسیون‌ها و فرآیند برنامه‌ریزی در دستگاه‌های اجرایی شواهد و علائم روشنی از ضعف و نارسائی به دست آمد. شاید اگر ترکیب مناسبی از تخصص‌ها در کمیسیون‌ها و کمیته‌ها وجود داشت و همچنین به «سازمان کلی گروه برنامه‌ریزی علمی - کاربردی» و بند ۱۳ «دستورالعمل کلی تدوین برنامه‌های آموزشی» توجه بیشتری مبذول می‌گردید دستاوردهای بهتری عاید می‌شد. بررسی دستاورد یا محصول این کمیسیون‌ها و کمیته‌های برنامه‌ریزی و مطابقت آن با استانداردها و چارچوب‌های مصوب ابعاد این نارسایی‌ها را دقیق‌تر نشان می‌دهد. بدین منظور ۱۶ دوره کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد که در فاصله زمانی

۱۳۷۷-۱۳۷۱) به تصویب رسیده است با استانداردها و ضوابط مصوب تطبیق داده شد (جدول شماره ۲).

جدول ۲- مقایسه کمی ۱۶ برنامه درسی با استانداردها در مقاطع گوناگون طی سال‌های (۷۷-۷۱)

کاستی‌ها و ضعف‌ها	برنامه‌های درسی
۴ مورد اشکال دارد و یک مورد ناقص و ناصحیح است.	تعریف دوره
۱۳ مورد اشکال دارد ناقص است. مفاهیم کلی، غیر واضح و وسیع است.	نقش و توانایی‌ها
۴ مورد شرایط را ندارد - ۳ مورد اشکال دارد یا ورودی مشخص نشده است.	شرایط پذیرش دانشجو
۱۳ مورد هدف‌های رفتاری ندارد.	هدف‌های رفتاری
۱۲ مورد کارآموزی ندارد و حداقل ۱ مورد اشکال دارد - حداقل ۳ مورد سهم ساعات عملی و نظری رعایت نشده است.	سهم ساعات عملی و نظری و کارآموزی
۱۲ مورد منابع درسی نوشته نشده و سه مورد فاقد ۹۱٪، ۳۳٪ و ۳۶٪ منابع درسی است.	منابع درسی

این ۱۶ برنامه که به طور تصادفی از ۷ وزارتخانه اصلی در برنامه توسعه انتخاب شده بود بر مبنای ۶ عنصر مهم یک برنامه درسی یعنی تعریف دوره، نقش و توانایی‌ها، شرایط پذیرش دانشجو، هدف‌های رفتاری سهم ساعات عملی و نظری و منابع درسی با دستورالعمل تهیه برنامه درسی محک زده شد. جدول شماره ۲ کاستی‌ها و ضعف‌های موجود در این ۱۶ برنامه را نشان می‌دهد که مهم‌ترین آنها ۱۳ مورد اشکال و نقص (نقش و توانایی‌ها) و ۱۳ مورد فقدان هدف‌های رفتاری است. علاوه بر این نواقص دیگری در این ۱۶ برنامه بود که بررسی آن مطالعه دقیق‌تر و کارشناسی لازم دارد. به عنوان مثال حداقل ۵ درس دوره‌های کاردانی و کارشناسی یک دوره دقیقاً دارای سرفصل‌های یکسانی بودند و ۲ درس همین دو دوره تا حد زیادی مشابه بودند. بسیاری از این ضعف‌ها و اشکالات در درجه نخست به مهارت برنامه‌ریزان و سپس به شیوه و فرایند برنامه‌ریزی برمی‌گردد. برای تبیین دقیق‌تر شیوه و فرایند برنامه‌ریزی، با ۴ نفر از مسئولین یا نمایندگان چهار وزارتخانه که عضو کمیته‌های برنامه‌ریزی هستند مصاحبه حضوری به عمل آمد. نتیجه‌گیری اجمالی از پاسخ‌های داده شده به تعدادی از سؤال‌ها در مجموع نشان داد که:

الف) اصولاً نیازسنجی دقیق و صحیحی برای ضرورت دوره‌های آموزشی انجام نمی‌شود.
ب) شیوه برنامه‌ریزی یکسان نیست و دستورالعمل کلی تدوین برنامه آموزشی به خوبی و یا

کامل رعایت نمی‌شود.

ج) فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی کم و بیش اشکال دارد و گاهی کار جمعی به فرد سپرده می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

باید اذعان نمود که آموزش‌های علمی - کاربردی گسترش قابل توجهی یافته است در حوزه برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های فعالیت چشمگیر بوده است. تدوین حداقل ۴۰۰ برنامه آموزشی از لحاظ کمی قابل تقدیر است و نشان از توجه شایسته مسئولین محترم وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری و وزارتخانه‌های اجرایی می‌باشد ولی اشکالات، ضعف‌ها و نارسائی‌ها خصوصاً در حوزه برنامه‌ریزی آموزشی که مورد بحث این مقاله می‌باشد و در قسمت‌های پیشین به آنها اشاره شد می‌تواند آینده نظام را به مخاطره اندازد. معمولاً برنامه‌ها از لحاظ کمی و کیفی در اجرا تنزل می‌یابند. بنابراین برنامه‌های مشکل دار و ناقص در نتیجه نهایی یعنی فارغ التحصیلان اثر بسیار نامطلوبی خواهد داشت. مروری بر سخنرانی‌ها و مقالات سمینار بین‌المللی آموزش‌های علمی - کاربردی که در خرداد ۱۳۷۳ برگزار شد نکات مهم و ارزنده‌ای را به ذهن متبادر می‌نماید. انتظارات و درخواست‌های مسئولین اجرایی و نقطه‌نظرات برخی از صاحب‌نظران درخور توجه می‌باشد که لازم است مورد بحث و گفتگو قرار گیرد. موارد ذیل نیز جهت اصلاح نظام برنامه‌ریزی آموزشی پیشنهاد می‌گردد:

- ۱- ایجاد گروه یا سازمان کاری برای هدایت تحقیقات و مطالعات آموزش‌های علمی - کاربردی که علاوه بر مطالعات ارزشیابی، در سایر امور این نظام برنامه‌ریزی تحقیقاتی انجام دهد؛
- ۲- مشارکت فعال نمایندگان ذیصلاح شاغلین در برنامه‌ریزی و اجرای این آموزش‌ها به شکل حضور در شوراها، کمیسیون‌ها و کمیته‌ها به عنوان عضو؛
- ۳- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اعضاء کمیسیون‌ها و سایر دست‌اندرکاران امور آموزش‌های علمی - کاربردی به منظور ایجاد مهارت‌های برنامه‌ریزی آموزش‌های علمی کاربردی؛
- ۴- برگزاری نشست سالیانه با حضور دست‌اندرکاران برنامه‌ریزی آموزشی و متخصصین این نوع آموزش‌ها به منظور طرح مسائل و مشکلات و تبادل نظر و دستیابی به راه‌حل‌ها؛
- ۵- بررسی مجدد نظام کاردانی کشاورزی و صنعت با حضور متخصصین آموزشی و کارشناسان صنعت و کشاورزی.

منابع

- ۱- دفتر مراکز آموزش عالی جهاد سازندگی. «متن پیشنهادی اساسنامه و چارچوب اصلی نظام آموزش علمی - کاربردی». وزارت جهاد کشاورزی.
- ۲- گروه هشتم شورای عالی برنامه‌ریزی (۱۳۷۴). «نظام آموزش علمی - کاربردی». نشریه شماره ۱۳۹ وزارت فرهنگ و آموزش عالی.
- ۳- گروه تکنولوژی شورای عالی برنامه‌ریزی (۱۳۷۱). «دستورالعمل کلی تدوین برنامه‌های آموزشی دوره‌های کاردانی و کارشناسی علمی - کاربردی». وزارت فرهنگ و آموزش عالی.
- ۴- آموزش‌های علمی - کاربردی (۱۳۷۸). «گروه علمی - کاربردی شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی و دفتر مراکز آموزش عالی جهاد سازندگی». انتشارات شرکت جهاد تحقیقات و آموزش. تهران.

5- UNESCO. (1990). Trends and Development of Technical and vocational education. UNESCO. France.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی